

19208 II

P. I. KUDRJAVTSEV

EESTI NSV
RAHVAKOHTUTE
VALIMISTE
MÄÄRUSTIK

(KÜSIMUSTES JA VASTUSTES)

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1951

15208 II
P. I. KUDRJAVTSEV

EESTI NSV RAHVAKOHTUTE VALIMISTE MÄÄRUSTIK

(KÜSIMUSTES JA VASTUSTES)

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1951

I PEATÜKK

VALIMISSÜSTEEM

1. Küsimus: Mis on «Eesti NSV rahvakohtute valimiste määrustik»?

Vastus: «Eesti NSV rahvakohtute valimiste määrustik» kujutab endast nõukogude valimisseadust, mis määrab kindlaks Eesti NSV rahvakohtute valimiste organiseerimise ja teostamise korra täpses kooskõlas Eesti NSV Konstitutsiooni ja NSV Liidu, liiduvabariikide, autonoomsete vabariikide kohtukorralduse seadusega.

«Rahvakohtute valimiste määrustik» põhineb täielikult Stalinliku Konstitutsiooni vankumatuil põhimõtetel ja väljendab nõukogude, tõeliselt rahvaliku sotsialistliku demokratismi kogu suurust.

«Rahvakohtute valimiste määrustik» on praktiliseks juhendiks rahvakohtute valimiste teostamisel. Selles esitatakse selgelt ja arusaadavalt reeglid, mis määravad ära rahvakohtute valimiste organiseerimise ja teostamise korra valimiskampaania kõigil etappidel — valijate nimekirjade koostamisest kuni hääletamise tulemuste kindlakstegemiseni.

«Eesti NSV rahvakohtute valimiste määrustik» on kinnitatud Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi seadlusega.

2. Küsimus: Milline on «Eesti NSV rahvakohtute valimiste määrustiku» sisu?

Vastus: «Eesti NSV rahvakohtute valimiste määrustik» koosneb seitsmest peatükist, Esimeses peatükis kirjeldatakse

nõukogude valimissüsteemi tähtsamaid põhimõtteid, milliste alusel teostatakse rahvakohtute valimisi. Teine peatükk räägib valijate nimekirjade koostamisest, kolmandas peatükis kirjeldatakse valimisringkondade ja valimispunktide moodustamise korda. Neljas peatükk räägib valimiste organiseerimisest, viies peatükk — rahvakohtunike ja rahvakaasistujate kandidaatide ülesseadmise korrast. Kuuendas peatükis kirjeldatakse hääletamise korda. Seitsmes peatükk on pühendatud valimiste tulemuste kindlakstegemisele ja määrab vastutuse kodanike valimisõiguste rikkumise eest.

«Valimiste määrustiku» iga peatükk, iga paragrahv peegeldab meie Nõukogude riigi tõelist demokratismi, tema hoolitsust meie maa kõigile kodanikele Stalinliku Konstitutsiooniga antud suurte õiguste ja kõige laiemate demokraatlike vabaduste tegeliku teostamise eest.

Lähtudes nõukogude demokraatia põhimõtetest, mis väljendavad ja kaitsevad rahva huve, näeb «Valimiste määrustik» ette valimiste ettevalmistamise ja teostamise säärast korda, missugune loob kõige soodsamaid tingimusi kõigi valijate osavõtuks valimistest, oma tahte vabaks avaldamiseks nende poolt hääletamisel, keda nad soovivad valida kohtunikeks ja kellele nad usaldavad õigusemõistmise teostamist.

3. Küsimus: Mida räägib Stalinlik Konstitutsioon rahvakohtute valimistest?

Vastus: Stalinlikus Konstitutsioonis on formuleeritud kohtu organiseerimise ja tegevuse põhialused NSV Liidus. Kohtule ja prokuratuurile on NSV Liidu Konstitutsioonis pühendatud eri (IX) peatükk, missugune laiendas sotsialistliku demokratismi põhimõtteid kohtute tegevuses ja viis sisse põhilised muudatused nende valimiskorras.

Varem kehtinud 31. oktoobri 1924. a. seaduse «NSV Liidu ja liiduvabariikide kohtukorralduse alustest» järgi, aga samuti 19. novembri 1926. a. «VNFSV kohtukorralduse määrustiku» alusel, valiti rahvakohtunikud ja rahvakaasistujad töörahva saadikute nõukogude poolt.

Stalinlik Konstitutsioon ja selle alusel 16. augustil 1938. a. vastu võetud NSV Liidu, liiduvabariikide ja autonoomsete vabariikide kohtukorralduse seadus laiendasid ja tugevdasid nõukogude kohtu organiseerimise ja tegevuse demokraatlikke põhimõtteid.

NSV Liidu Konstitutsiooni 103. paragrahvis on kindlaks määratud, et asjade arutamine toimub kõigis kohtuis rahvakaasistujate osavõtul, välja arvatud seaduses eraldi ettenähtud juhtumid.

Oma kohuste täitmise ajal kohtus on rahvakaasistujail kõik kohtuniku õigused, kusjuures rahvakohtuniku ajutise puudumise korral pannakse tema kohused selleks ajaks töörahva saadikute rajooninõukogu poolt ühele rahvakaasistujaist (Kohtukorralduse seaduse §§ 12 ja 19).

Vastavalt NSV Liidu Konstitutsiooni 109. paragrahvile valitakse rahvakohtud (rahvakohtunikud ja rahvakaasistujad) rajooni kodanike poolt üldise, otsese ja ühetaolise valimisõiguse alusel, salajasel hääletamisel.

Stalinliku Konstitutsiooniga kehtestatud rahvakohtute valimiste järjekindlalt demokraatlik kord võis tekkida ainult sotsialistliku korra triumfi pinnal. See kord peegeldab endas sotsialistliku riigi — kõige demokraatlikuma riigi — ühiskondliku ja riikliku korralduse kõiki jooni, mille eluliseks aluseks on kommunistliku partei poliitika. Nõukogude kohus on ainus tõeline rahvakohus maailmas. Ta on üles ehitatud sotsialistliku demokratismi põhimõttele ja valitakse kõigi kodanike poolt, kes on tõeliselt võrdõiguslikud majandusliku, riikliku, kultuurilise ja ühiskondlik-poliitilise elu kõigil aladel, mis on sotsialistliku riigi kõigutamatuks seaduseks.

Juba 1871. aastal kuulutas Pariisi Kommuun välja kohtunike valitavuse printsiibi rahva poolt. VSDTP II kongressil 1903. aastal vastu võetud miinimum-programm sisaldas bolševistliku nõudmise kohtunike valitavuse kohta rahva poolt. Sotsialistlikus riigis leidsid need printsiibid ja nõudmised oma täielikku teostumist.

Stalinlik Konstitutsioon kinnistas meie partei programmis välja kuulutatud põhimõtte, «et töötavast elanikkonnast oleks eranditult igaüks kaasa tõmmatud kohtu ülesannete teostamisele». «Meie peame ise kohut mõistma. Viimane kui üks kodanik peab osa võtma kohtust ja riigi juhtimisest. Ja meile on tähtis viimase kui ühe töötaja kaasatõmbamine riigi juhtimisele,» kirjutas V. I. Lenin.¹

Töötajate osavõtt õigusemõistmisest tähendab nende kaasa-

¹ V. I. Lenin, Teosed, 27. kd., lk. 111 (v. k.).

tõmbamist riigi juhtimisele, sest «... kohus on riiklik asutus, kohtu tegevus on üks riikliku tegevuse osa...»¹

Rahvakohtute valitavus on nõukogude kohtukorralduse tähtsaimaks demokraatlikuks printsiibiks, mis kindlustab nõukogude õigusemõistmise tõeliselt sotsialistlikku demokraatismi, kohtu sidet rahvaga ja tema autoriteeti rahva silmis.

4. Küsimus: Mille poolst erinevad meie kohtute valimised kohtuametite täitmise korrast kapitalistlikes maades?

Vastus: Tõeliselt demokraatlikud kohtute valimised eksisteerivad ainult meie sotsialistlikus riigis. Kapitalistlikes maades kohtuametid täidetakse tavaliselt kohtunike määramise teel.

Nii määratakse Inglismaal kohtunikud kuninga poolt, välja arvatud krahvkondade kohtunikud, keda määrab lord-kantsler. Viimase ettepanekul nimetatakse ametisse rahukohtunikud ja enamik teisi kohtunikke. Rahukohtunikke määratakse ametisse tavaliselt mõisnike, suurmaavaldajate hulgast. Inglismaal kohtunikud määratakse ametisse tähtjaks — «seni kuni nad hästi käituvad», teiste sõnadega, kuni nad kaitsevad innukalt oma peremeeste — ekspluataatorite õigusi ja huviseid.

Prantsusmaal määrab kohtunikke ametisse vabariigi president. Kohtuniku ametikohale määramiseks peab kandidaat omama spetsiaalset juriidilist haridust, advokatuuris, kohtu kantseleis või notariaalkontoris töötamise staaži, aga samuti nõutakse erilise riikliku eksami sooritamist.

Ameerika Ühendriikide osariikides määratakse kohtunikud ametisse osariigi kubernerite või osariigi kongressi erikomisjoni poolt.

On täiesti arusaadav, et kapitalistliku riigi tingimustes, kus kohus on «... peamiselt rõhumise aparaadiks, kodanliku ekspluateerimise aparaadiks...»², «... ekspluateeritavate halastamatu mahasurumise pimedaks, teravaks relvaks, mis kaitseb kauka huve...»³, — määratakse kohtuniku ametikohale vaid see, kes on vastuvõetav valitsevale kodanlikule klassile ja kes ustavalt kaitseb tema huve. Kapitalistlikus riigis on kohus töörahva hulkade rõhumise tööriist.

¹ V. I. Lenin, Teosed, 4. kd., lk. 265.

² V. I. Lenin, Teosed, 27. kd., lk. 191 (v. k.).

³ V. I. Lenin, Teosed, 26. kd., lk. 421 (v. k.).

Isegi neil harukordsetel juhtumitel, kui kapitalistlikes riikides valitakse kohtunikke (näiteks Šveitsi üksikutes kantonites või Ameerika Ühendriikide mõningates osariikides), ei oma kohtunike valimised midagi ühist tõeliselt demokraatlike valimisega ja toimuvad dollari-demokraatia kõigi reeglite kohaselt, kindlustades säärast kohtunike koosseisu ja säärast õigusemõistmist, mis on kasulikud ja sobivad kapitalistlike monopolide ninameestele.

On üldtuntud kohtunike müüdavus kapitalistlikes riikides, eriti Ameerika Ühendriikides, kus kohtuameteid müüakse ja ostetakse kasusaaamise ja rikastumise eesmärgil, kus valijate äraostmine, nende tahte võltsimine, väljapressimine, šantaaž, petmine, politsei omavoli on «demokraatlike» valimiste, sealhulgas ka kohtunike valimiste möödapääsmatuiks abinõudeks.

Kodanliku juristi William Mounry väljenduse järgi, «ameerika munitsipaalne demokraatia leidis oma kõige halvema väljenduse kriminaal-kohtupidamise organiseerimises ja teostamises».

Ameerika kirjanik Reginald Smith tunnistab, et «õigusemõistmine Ameerika Ühendriikides ei ole erapooletu, rikas ja vaene ei asu ühel tasemel seaduse ees». Ameerika kohtumasin — kus kohtuametit pole raske osta, kus altkäemaks on kõige tugevam argument, kus kohtuotsus on omavoli ja reaktsiooni aktiks, vangla aga — varatute varjupaigaks, on valitseva monopolistliku kliki huvide jultunuima kaitsmise tabavaks näiteks.

Nii näeb välja valelik ja silmakirjalik kodanlik demokraatia ja müüdav kodanlik kohtuvõim.

Nõukogude riigis teostatakse järjekindlalt kohtute organiseerimise ja tegevuse tõeliselt demokraatlikku korda, mida ei ole ega saagi olla ühelgi kapitalistlikul maal.

5. Küsimus: Kelle poolt ja kui pikaks ajaks valitakse rahvakohtuid Eesti NSV-s?

Vastus: Eesti NSV Konstitutsiooni 81. paragrahvi ja Kohtukorralduse seaduse 22. paragrahvi alusel valitakse rahvakohtud rajooni kodanike poolt üldise, otsese ja ühetalolise valimisõiguse alusel, salajasel hääletamisel kolmeks aastaks.

Viide seaduses sellele, et rahvakohtu valivad rajooni

kodanikud, tähendab seda, et rahvakohtu valimistest võtavad osa valijad, kes elavad antud rahvakohtu tegevuspiirkonnas ning on kandud valijate nimekirjadesse oma elukoha järgi.

6. Küsimus: Mida tähendab üldine valimisõigus?

Vastus: Üldine valimisõigus tähendab, et Nõukogude kodanikud, kes on saanud 18-aastaseks, sõltumata rassilisest ja rahvuslikust kuuluvusest, usutunnistusest, hariduslikust tsensusest, paiksusest, sotsiaalsest päritolust, varanduslikust seisundist ja endisest tegevusest, omavad õiguse osa võtta rahvakohtunike ja rahvakaasistujate valimistest. Valimistest osavõtmise õigus ei laiene vaid nõdrameelsetele ja isikutele, kes on kohtu poolt süüdi mõistetud ühes valimisõiguste kaotusega.

Uheski kapitalistlikus riigis ei ole faktiliselt üldist valimisõigust. Seepärast, kui üksikuis kodanlikes riikides (Ameerika Ühendriigid, Šveits) viiakse läbi kohtunike valimisi, — võtab neist valimistest osa tühine arv valijaid. Igat liiki tsensuste ja valimisseaduse paljuarvuliste klauslite abil kõrvaldab kodanlus valimistest osavõtmisest miljoneid täisealisi kodanikke-töötajaid.

Näiteks Ameerika Ühendriikide 48 osariigi valimisseadustes leidub üle 50 mitmesuguse tsensuse, mis piiravad töörahva õigusi ja kõrvaldavad valimistest miljoneid kodanikke. Mitte ühelgi kapitalistlikul maal ei kindlusta ega saagi kindlustada valimisseadus säärast vabadust valimisõiguste teostamisel nagu Nõukogude Liidus.

Tõeline, üldine valimisõigus on teostatud ainult meil — võitnud sotsialismi maal, kus ei ole ekspluataatorlikke klasse, kus on loodud sotsialistliku ühiskonna moraalne ja poliitiline ühtsus.

7. Küsimus: Kas NSV Liidus elavatel välismaa kodanikel, aga samuti kodakondsuseta isikutel on õigus osa võtta rahvakohtute valimistest?

Vastus: Ei, ei ole.

Isikud, kes elavad NSV Liidus, kuid kes on välisriikide kodakondsuses või välisriigi alamad, samuti ka kodakondsuseta isikud, ei oma õigust osa võtta valimistest ega olla valitud rahvakohtunikeks ja rahvakaasistujaks.

Meie maal võivad omada valimisõigust ainult NSV Liidu kodanikud.

8. Küsimus: Mida tähendab otsene valimisõigus?

Vastus: Otsene valimisõigus tähendab sellist rahvakohtute valimiste korda, mille juures rahvakohtunikud ja rahvakaasistujad valitakse valijate endi poolt vahetult (otseselt), ilma mingisuguste vaheastmeteta, mis eksisteerivad paljuastmelistel või kaudsetel valimistel.

Otsesed valimised tugevdavad valijate sidet rahvakohtuga, kergendavad töötajate kontrolli nende poolt valitud rahvakohtunike ja rahvakaasistujate töö üle.

9. Küsimus: Mida tähendab ühetaoline valimisõigus?

Vastus: Ühetaoline valimisõigus tähendab, et igal valijal on valimistel ainult üks hääl ja et ühe valija hääl on võrdne iga teise valija häälega.

Kõik kodanikud võtavad osa valimistest võrdsetel alustel ja järelikult ühelgi valijal ei ole mingisuguseid eeliseid teise valija ees. Naistel on võrdne valimisõigus meestega. Sõjaväelased võtavad valimistest osa kõigi kodanikega võrdsetel alustel.

Ainult nõukogude valimisseadus tunneb kodanike valimisõiguste tõelist võrdsust.

10. Küsimus: Mida tähendab salajane hääletamine?

Vastus: Salajane hääletamine on niisugune hääletamiskord või -viis, mille juures valimissedelite täitmine valija poolt toimub teiste isikute juuresolekuta. Valija laseb isiklikult valimissedelid kinnisel kujul valimiskasti, jättes valimissedelitel oma perekonnanime märkimata.

Niisugune hääletamiskord kindlustab valija tahteavalduse vabaduse ja sõltumatuse.

11. Küsimus: Keda võib valida rahvakohtunikuks ja rahvakaasistujaks?

Vastus: «Valimiste määrustiku» põhjal võidakse rahvakohtunikuks ja rahvakaasistujaks valida iga Eesti NSV kodanik, kellel on valimisõigus ja kes on saanud valimiste päevaks 23-aastaseks.

Rahvakohtunikuks ja rahvakaasistujaks ei saa valida isi-

kuid, kes on kohtu poolt karistatud. Rahvakohtuniku ja rahvakaasistuja kandidaadil ei ole vaja ei tunduvalt kõrgendatud vanust ega erilist varanduslikku tsensusust või teisi tingimusi, millised raskendaksid tema valimist.

Hoopis teistsugust olukorda paneme tähele kodanlikes maades. Seal on kohtuniku amet, samuti kui ka kuulus vandekohtunike hulka, valitsevate ekspluataatorlike klasside eesõiguseks.

Kohtunike ja vandekohtunike seisuslik valik on kodanlusele selleks tagatiseks, et kohus tingimusteta rakendab tema seadusi ja peab silmas tema huve.

Inglismaal vandekohtunikke valitakse erilise ametiisiku — šerifi — poolt isikute hulgast, kel on võrdlemisi kõrge varanduslik tsensus.

Prantsusmaal ei või vandekohtunikeks olla: naised, isikud, kes ei ole saanud 30-aastaseks, isikud, kes on isiklikus teenistuses (majateenijad), isikud, kes ei oska prantsuse keeles lugeda ega kirjutada jne.

Kodanlikes maades ei säilitata vandekohtust osavõtmise aja eest töötasu. Selletaoliste ja paljude teiste kitsenduste tõttu osutuvad kohtuametid seal kapitalistide kätes, kes kasutavad kohut töörahva ekspluateerimise ja rõhumise kuuleka tööriistana.

Tsaari-Venemaal 1916. aastal rahukohtunike seas loeteldi: aadlikke — 581 inimest, vaimulikkude lapsi — 309 inimest, tsaari tšinovnikute ja ohvitseride lapsi — 434 inimest ning kulakuid — 88 inimest.

Vandekohtunikud tsaari-kohtus olid esindatud samuti aadlike, kaupmeeste, tšinovnikute ja vaimulike isikute näol.

Sotsialistlikus riigis teostab rahvakohus rahva tahet, mis on väljendatud seaduses. Meil võib õigusemõistmist teostada rahvakohtunikuna ja rahvakaasistujana iga töötaja, kes omab rahva usaldust ja on tema poolt valitud tähtsale ja austavale kohtuniku ametikohuste täitmisele.

Rahva poolt valitavad rahvakohtunikud ja rahvakaasistujad peavad hindama seda usaldust ja üles näitama ausat kodumaa teenimise, seaduste täpse ja kõrvalekaldumatu täitmise, moraalse puhtuse ja laitmatu käitumise eeskuju, et omada mitte ainult formaalset, vaid ka moraalset õigust teiste üle kohut mõista ja teisi kasvatada.

Kohtukorralduse seaduse 17. paragrahvi kohaselt omavad valijad õiguse rahvakohtuniku või rahvakaasistujat ära kutsuda, kui nad töötavad halvasti ja ei õigusta valijate usaldust.

12. Küsimus: Kas Eesti NSV territooriumil omavad õigust valida ja olla valitud rahvakohtunikeks ja rahvakaasistujaiks kõigi teiste liiduvabariikide kodanikud?

Vastus: «Valimiste määrustikus» öeldakse, et Eesti NSV Konstitutsiooni 18. paragrahvi alusel on kõigi teiste liiduvabariikide kodanikel Eesti NSV territooriumil õigus valida ja olla valitud rahvakohtunikeks ja rahvakaasistujaiks võrdselt Eesti NSV kodanikega.

II PEATOKK

VALIJATE NIMEKIRJAD

13. Küsimus: Mida kujutavad endast valijate nimekirjad ja milleks neid koostatakse?

Vastus: Valijate nimekiri on valimiskampaania tähtsaim dokument, mille alusel valijad saavad valimissedeleid. Hääletamisest võib osa võtta ainult see, kes saab valimissedeli, s. t. kes on esialgselt kantud valijate nimekirja oma valimispunktis.

Sellepärast peab valijate nimekirju koostama erilise hoolikuse ja kohusetundlikkusega, et ühtegi valijat ei oleks vahele jäetud ja et ühtegi valijat ei kantaks rohkem kui ühte nimekirja.

Valijate nimekirjade täpne ja vigadeta koostamine on demokraatlike valimiste esimene elementaarne ja kohustuslik tingimus.

Valijate nimekirjad koostatakse kehtiva vormi järgi eraldi igas valimispunktis.

Nimekirjas näidatakse ära: valimispunkti number ja aadress, valitava rahvakohtu nimetus, järjekorra number, valija perekonna-, ees- ja isanimi, sünniaeg, elukoht ja märke valimissedeli väljaandmise kohta.

Valijate nimekirjad peavad olema koostatud tähestikulises järjekorras ja alla kirjutatud töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee esimehe ja sekretäri poolt.

14. Küsimus: Kes koostab valijate nimekirjad?

Vastus: «Valimiste määrustikus» on öeldud, et valijate nimekirju koostavad: linnades linnade tööraha saadikute nõukogude täitevkomiteed, rajoonilise jaotusega linnades — rajoonide tööraha saadikute nõukogude täitevkomiteed; alevites — alevite tööraha saadikute nõukogude täitevkomiteed; maal — külade tööraha saadikute nõukogude täitevkomiteed.

Valijate nimekirjade koostamisele võivad tööraha saadikute nõukogude täitevkomiteed kaasa tõmmata isikuid nõukogude, ametiühingu- ja kommunistliku noorsooühingu aktiivi hulgast, riigiasutuste ja ühiskondlike organisatsioonide töötajaid jt.

15. Küsimus: Keda võetakse valijate nimekirjadesse?

Vastus: Valijate nimekirjadesse võetakse kõik kodanikud, mehed ja naised, kellel on valimisõigus ja kes elavad nimekirjade koostamise momendil antud tööraha saadikute nõukogu territooriumil ja kes on saanud valimiste päevaks 18-aastaseks.

Valijad kantakse nimekirjadesse oma elukoha järgi.

Nimekirjad koostatakse linnades vastavalt majaraamatutes olevatele sissekannetele ja maal — vastavalt majapidamis- (pere-) raamatutes olevatele sissekannetele.

Isikuid, kes saavad valimiste päevaks 18-aastaseks, kantakse valijate nimekirjadesse nende sünniaasta, -kuu ja -päeva märkimisega. Kui tööraha saadikute nõukogus ei ole täpseid andmeid valimiste päevaks 18-aastaseks saanud valija sünnikuu ja -päeva kohta, siis loetakse, et valija on sündinud vastava aasta 1. jaanuaril. (Näiteks kodanik N. on sündinud 1933. aastal, aga tema sünnipäeva ja -kuu kohta puuduvad täpsed andmed, — sel juhul loetakse, et N. on sündinud 1. jaanuaril 1933.)

Vanemad kui 18-aastased isikud kantakse valijate nimekirja ainult nende sünniaasta märkimisega.

16. Küsimus: Keda ei või kanda valijate nimekirjadesse?

Vastus: Valijate nimekirjadesse ei kanta isikuid, kellelt kohus on võtnud valimisõigused, kogu kohtuotsuses määratud valimisõigustest ilmajätmise aja jooksul, samuti isikuid, kes

seadusega kindlaksmääratud korras on tunnistatud nõdrameelseks.

17. Küsimus: Milliste dokumentide põhjal ei kanna tööraha saadikute nõukogude täitekomiteed valijate nimekirjadesse isikuid, kellelt kohus on võtnud valimisõigused, ja nõdrameelseid?

Vastus: Üsikutel isikutel valijate nimekirjadest väljaajamine, kellelt kohus on võtnud valimisõigused, või nende nimekirjadest kustutamine võib aset leida vaid täiesti usaldusväärsete ja rangelt kontrollitud andmete — kohtuotsuse ära kirja, kohtu või prokuratuuri ametliku teadaande — põhjal. Nõdrameelsete suhtes on tarvis vastavatel juhtumitel juhendada:

a) kohtu määrusest või otsusest, mille aluseks on kohtupsühhaatrilise ekspertiisi vastavad aktid, või

b) nimekirjadest, mis on esitatud vastavatele tööraha saadikute nõukogude täitekomiteedele, rajooni või linna tervishoiuosakondade poolt isikute kohta, kes viibivad ravil vaimuhaiglates ja kolooniates, või

c) rajooni või linna tervishoiuosakonna poolt, valijate nimekirju koostanud tööraha saadikute täitekomitee ettepanekul määratud arstliku komisjoni järelevaatuse aktist.

18. Küsimus: Kas tuleb kanda valijate nimekirja kodanikke, kes on kohtu poolt süüdi mõistetud ja karistatud mingi karistusemääraga, mis ei ole seotud vabadusekaotusega ega valimisõigustest ilmajätmisega.

Vastus: Niisugused kodanikud kantakse valijate nimekirjadesse üldistel alustel. Valijate nimekirjadesse ei kanta kohtu poolt valimisõigust võtmata süüdimõistetud kodanikke ainult sel juhul, kui nad on vahi all.

Samuti ei kanta valijate nimekirjadesse isikuid, kes on vahi all uurimiselustena.

Isikuid, kes on uurimiselused, kuid ei ole vahi all, kantakse valijate nimekirjadesse.

19. Küsimus: Kuidas koostatakse sõjaväeosades ja sõjaväekoondistes olevate valijate nimekirjad ja missugustesse nimekirjadesse kantakse kõik teised sõjaväelased?

Vastus: Sõjaväeosades ja sõjaväekoondistes olevate valijate nimekirjad koostatakse komandöri allkirjaga. Kõik teised

sõjaväelased kantakse töörahva saadikute nõukogude poolt elukoha järgsetesse valijate nimekirjadesse ja nad hääletavad samuti oma elukoha järgi.

Sõjaväeosade ja sõjaväekoondiste komandörid võivad kooskõlastatult töörahva saadikute nõukogude täitevkomiteedega sõjaväeosade ja sõjaväekoondiste valimispunktide valijate nimekirjadesse kanda vabapalgalisi kaastöölisi ja sõjaväelaste perekonnaliikmeid, neil juhtudel, kui nad elavad sõjaväelinnakeste territooriumil, sõjaväeosades või sõjaväekoondistes, või väeosade paiknemisrajoonides, mis asuvad tsiviilasulatest kaugel.

20. Küsimus: Millisel teel võivad valijad tutvuda eelnevalt valijate nimekirjadega?

Vastus: «Valimiste määrustik» kohustab töörahva saadikute nõukogude täitevkomiteesid 20 päeva enne valimisi välja panema valijate nimekirjad üldiseks tutvumiseks või kindlustama valijaile võimaluse tutvuda nende nimekirjadega nõukogu või valimispunktide ruumes.

Valijate esialgne tutvumine valijate nimekirjadega võimaldab õigeaegselt avastada ja parandada esinevaid vigu. Vabapalgaliste teenistujate ja sõjaväelaste perekonnaliikmete, samuti ka teiste valijate nimekirjad, kes on kantud sõjaväeosade ja sõjaväekoondiste valimispunktide valijate nimekirjadesse, pannakse välja tutvumiseks eraldi sõjaväelaste nimekirjadest.

21. Küsimus: Milline on valijate nimekirjade parandamise kord?

Vastus: Parandamise kord on väga lihtne. Iga kodanik, kes avastab ebaõigsusi valijate nimekirjades, mis on aset leidnud isiklikult tema suhtes või ükskõik kelle teise suhtes, (nimekirjast väljajätmine, nimekirjast kustutamine, perekonna-, ees- ja isanime moonutamine, valimisõigustest ilmajätud isikute nimekirja kandmine) võib esitada kirjalikult või suusõnaliselt vastava avalduse nimekirja avaldanud töörahva saadikute nõukogu täitevkomiteele.

Töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee on kohustatud iga sellise avalduse läbi vaatama 3 päeva jooksul ja viivitamatult tegema vajalikud parandused valijate nimekirja või andma avaldajale kirjaliku õiendi tema avalduse tagasilükkamise motiivide kohta.

22. Küsimus: Kas võib esitada kaebuse töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee otsusele tema poolt valijate nimekirja hädavajalike paranduste tegemata jätmise korral?

Vastus: Võib. Selleks tuleb esitada kaebus kõrgemal seisva töörahva saadikute nõukogu täitevkomiteele, kelle otsus on lõplik.

23. Küsimus: Kas saavad valimistest osa võtta valijad, kes on vahetanud oma elukohta peale valijate nimekirjade avaldamist?

Vastus: Erinevalt kohalike nõukogude saadikute valimistest rahvakohtute valimistel ei anta välja «hääletamisõiguse tšendit».

Kohtukorralduse seaduse 23. paragrahvi alusel valitakse rahvakohus rajooni kodanike poolt valimisringkondade järgi. Valimisringkonda kuulub kogu elanikkond, kes elab antud rahvakohtu tegevuspiirkonnas. Nagu teada, kantakse valijate nimekirjadesse kodanikud, kes elavad nimekirjade koostamise momendil antud töörahva saadikute nõukogu territooriumil.

Niisiis, hääletamisest võtavad osa ainult need kodanikud, kes on kantud valijate nimekirja, s. o. kes elavad nimekirjade koostamise momendil antud töörahva saadikute nõukogu territooriumil, valitava rahvakohtu tegevuspiirkonnas.

Valijaid, kes on saabunud uude elukohta pärast valijate nimekirjade avaldamist, võib kanda valijate nimekirjadesse ainult vastava töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee otsusega.

III PEATÜKK

VALIMISRINGKONNAD JA VALIMISPUNKTID
RAHVAKOHTUTE VALIMISTEL

24. Küsimus: **Kuidas moodustatakse valimisringkonnad?**

Vastus: «Valimiste määrustikus» on öeldud, et Kohtukorralduse seaduse 23. paragrahvi alusel rahvakohtu valimisringkond hõlmab kogu elanikkonda, kes elab antud rahvakohtu tegevuspiirkonnas.

25. Küsimus: **Kas moodustatakse eraldi valimisringkonnad rahvakohtuniku ja rahvakaasistujate valimiseks?**

Vastus: Ei, ei moodustata.

Rahvakohtuniku ja rahvakaasistujate valimisi teostatakse üheaegselt, kusjuures kõik rahvakaasistujate kandidaadid esitatakse hääletamisele ühes valimisringkonnas, mitte aga igaüks neist eraldi valimisringkonnas.

Seepärast on moodustatud üks rahvakohtuniku ja rahvakaasistujate valimisringkond.

26. Küsimus: **Mitu rahvakohtunikku ja rahvakaasistujat valitakse igas valimisringkonnas?**

Vastus: Igas rahvakohtu valimisringkonnas valitakse üks rahvakohtunik ja 50—75 kaasistujat.

27. Küsimus: **Kes määrab kindlaks igas valimisringkonnas valimisele kuuluvate rahvakaasistujate arvu?**

Vastus: Igas valimisringkonnas valimisele kuuluvate rahvakaasistujate arvu määrab kindlaks Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidium, Eesti NSV Kohtuministeeriumi esitusel.

Igas valimisringkonnas valimisele kuuluvate rahvakaasistujate arvu kindlaksmääramisel on tarvilik arvestada antud rahvakohtusse arutamisele kuuluvate asjade arvu, rahvakohtu tegevuspiirkonda, samuti Kohtukorralduse seaduse 12. paragrahvi nõudeid, mille põhjal rahvakaasistujaid kutsutakse oma kohuste täitmisele rahvakohtusse järjekorras nimestiku järgi mitte rohkem kui 10 päeva aastas.

28. Küsimus: Kelle poolt ja millal avaldatakse valimisringkondade nimekirjad?

Vastus: Rahvakohtute valimisringkondade nimekirjad koos igas valimisringkonnas valimisele kuuluvate rahvakaasistujate arvu kindlaksmääramisega avaldatakse Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi poolt hiljemalt 45 päeva enne valimisi.

29. Küsimus: Mis on valimispunkt ja milleks ta moodustatakse?

Vastus: Eesmärgiga luua valijaile soodsamaid tingimusi valimisõiguste teostamiseks, ning selleks, et kergendada valimiste läbiviimist ringkonnas, samuti ka valimisedelite vastuvõtmise ja häälte kokkuvõtmise hõlbustamiseks, jagatakse iga valimisringkond valimispunktideks, s. o. vähemateks ringkonna osadeks. Valimispunktid on seda enam vajalikud, et «Valimiste määrustiku» 38. paragrahvi kohaselt toimub valijate häälte andmine üle kogu ringkonna ühe päeva jooksul kella 6.00 hommikul kuni kella 12.00 öösel.

30. Küsimus: Kellele on pandud valimispunktide moodustamine?

Vastus: Valimispunktide moodustamine toimub linnades — linnade tööraha saadikute nõukogude täitevkomiteede poolt; rajoonilise jaotusega linnades — rajoonide tööraha saadikute nõukogude täitevkomiteede poolt; maal — rajoonide tööraha saadikute nõukogude täitevkomiteede poolt.

Valimispunktide moodustamine toimub hiljemalt 35 päeva enne valimisi.

Tööraha saadikute nõukogude täitevkomiteede otsustes valimispunktide moodustamise kohta loendatakse kõik külad ja asulad, linnades ja suurtes külates ning asulates aga kõik linnaosad ja tänavad, üksikuil juhtudel aga ka majad, mis kuuluvad antud valimispunkti alla.

31. Küsimus: Millisel põhimõttel moodustatakse valimispunktid?

Vastus: Valimispunktid moodustatakse territoriaalsel põhimõttel, s. o. valijate elukoha järgi, et sellega kindlustada neile kõige soodsamaid hääletamise tingimusi ja kindlat võimalust oma kodanikukohuse täitmiseks.

«Valimiste määrustiku» kohaselt linnades, asulates ning samuti külates ja külanõukogude territooriumil, kus on üle 2000 elaniku, moodustatakse valimispunktid arvestusega üks valimispunkt 1500—3000 elaniku kohta.

Külanõukogu territoorium, kus ei ole üle 2000 elaniku, moodustab üldreeglina ühe valimispunkti.

Igas külas, kus on 500 kuni 2000 elanikku, moodustatakse eraldi valimispunkt.

Asulais või asulate rühmas, kus on vähem kui 500, kuid mitte alla 300 inimese, võib neil juhtudel, kui vahemaa sellistest asulatest kuni valimispunktini ületab 10 kilomeetrit, moodustada eraldi valimispunktid. Kaugetes paikkondades ja saartel lubatakse moodustada valimispunkte vähem kui 300, kuid mitte alla 50 elanikuga.

32. Küsimus: Kuidas moodustatakse valimispunktid sõjaväeosades ja sõjaväekoondistes?

Vastus: Sõjaväeosades ja sõjaväekoondistes moodustatakse eraldi valimispunktid mitte vähem kui 50 ja mitte rohkem kui 3000 valijaga.

Need punktid kuuluvad sõjaväeosa või sõjaväekoondise asukoha valimisringkonda.

Valimispunktid sõjaväeosades ja sõjaväekoondistes moodustatakse sõjaväeosade ja sõjaväekoondiste komandöride poolt kooskõlastatult vastavate tööraha saadikute nõukogude täitevkomiteedega.

33. Küsimus: Kas moodustatakse valimispunktid haiglates, sünnitusmajades, sanatooriumides, rongidel ja laevadel?

Vastus: «Valimiste määrustik» ei näe ette valimispunktide moodustamist haiglate, sünnitusmajade, sanatooriumide juurde, laevadel ega reisirongidel.

IV PEATÜKK

VALIMISTE ORGANISEERIMINE

34. Küsimus: Kelle poolt organiseeritakse rahvakohtute valimisi?

Vastus: «Valimiste määrustiku» järele organiseeritakse rahvakohtute valimisi Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi poolt rajoonide ja linnade töörahva saadikute nõukogude täitevkomiteede kaudu. Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidium valvab kogu Eesti NSV territooriumil «Valimiste määrustiku» täitmise järele valimiste kestel ja lahendab kaebused rajoonide ning linnade töörahva saadikute nõukogude täitevkomiteede ebaõige tegevuse kohta.

35. Küsimus: Millised kohustused pannakse töörahva saadikute nõukogude täitevkomiteedele seoses rahvakohtute valimiste organiseerimisega?

Vastus: Rajoonide ja linnade (rajoonilise jaotuseta linnades) töörahva saadikute nõukogude täitevkomiteedele tehakse ülesandeks:

a) Eesti NSV Konstitutsiooni, NSV Liidu, liiduvabariikide ja autonoomsete vabariikide kohtukorralduse seaduse ja «Rahvakohtute valimiste määrustiku» nõuetele vastavalt ülesseatud rahvakohtunike ja rahvakaasistujate kandidaatide registreerimine;

b) valimispunktide varustamine kindlaksmääratud vormi kohaste valimisedelitega rahvakohtunike ja rahvakaasistujate valimiseks;

c) volinike määramine valimispunktidesse valimisedelite vastuvõtmiseks ja häälte kokkuvõtmiseks;

d) rahvakohtuniku ja rahvakaasistujate valimiste tulemuste kindlakstegemine igas valimisringkonnas;

e) valitud rahvakohtunikele ja rahvakaasistujatele valituks tunnistamise tõendi väljaandmine ning valitud rahvakaasistujate nimekirja koostamine iga rahvakohtu kohta;

f) valimispunktidesse määratud volinike ebaõige tegevuse kohta esitatud kaebuste läbivaatamine.

36. Küsimus: Kelle poolt ja millises koosseisus moodustatakse häältelugemise komisjonid töörahva saadikute nõukogude täitevkomiteede juures ja millised on nende kohustused?

Vastus: Häältelugemise komisjonid moodustatakse rajoonide ja linnade töörahva saadikute nõukogude täitevkomiteede poolt igas valimisringkonnas koosseisus 5—7 inimest.

Häältelugemise komisjoni kohustuseks on iga rahvakohtuniku ja rahvakaasistuja kandidaadi poolt ringkonnas antud häälte kokkuvõtmine.

37. Küsimus: Kelle poolt ja misjaoks määratakse volinikud valimispunktidesse?

Vastus: Volinikud valimispunktidesse määratakse linna või rajooni töörahva saadikute nõukogude täitevkomitee poolt valimisedelite vastuvõtmiseks ja häälte kokkuvõtmiseks. Kaebused volinike ebaõige tegevuse kohta vaadatakse läbi vastava töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee poolt.

38. Küsimus: Kelle poolt moodustatakse valimispunktides häältelugemise komisjonid töörahva saadikute nõukogude täitevkomitee voliniku juurde ja millised on nende komisjonide ülesanded?

Vastus: Häältelugemise komisjonid moodustatakse rajooni või linna töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee voliniku juurde igas valimispunktis häälte lugemiseks, mis on antud iga rahvakohtuniku ja rahvakaasistuja kandidaadi poolt.

Häältelugemise komisjoni koosseis (5—11 inimest) kinnitatakse rajooni või linna töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee poolt.

V PEATÜKK

RAHVAKOHTUNIKE JA RAHVAKAASISTUJATE KANDIDAATIDE ÜLESSEADMISE KORD

39. Küsimus: Kelle poolt seatakse üles rahvakohtunike ja rahvakaasistujate kandidaadid?

Vastus: Rahvakohtunike ja rahvakaasistujate kandidaatide ülesseadmise õigus kindlustatakse töörahva ühiskondlikele organisatsioonidele ja ühingule: kommunistlikele parteiorganisatsioonidele, ametiühingule, kooperatiivseile organisatsioonidele, noorsoo-organisatsioonidele ja kultuurilistele ühingutele.

Seda õigust teostavad nende töörahva ühiskondlike organisatsioonide ja ühingute nii vabariiklikud, kui ka linna ja rajooni organid.

Kandidaatide ülesseadmise õigus kindlustatakse samuti tööliste ja teenistujate üldkoosolekuile — ettevõtete ja asutuste järgi, sõjaväelaste üldkoosolekuile — sõjaväeosade järgi, talupoegade üldkoosolekuile — kolhooside ja külade järgi, sovhooside töötajate ja teenistujate üldkoosolekuile — sovhooside järgi.

Sellisel on meil kõigile kodanikele antud võimalus aktiivselt osa võtta kandidaatide esitamisest rahvakohtunikeks ja rahvakaasistujaiks.

40. Küsimus: Kas võib esitada rahvakohtunike ja rahvakaasistujate kandidaatideks kodanikke, kes ei ela antud valimisringkonnas?

Vastus: «Valimiste määrustik» ei nõua, et ülesseatud kandidaat elaks antud valimisringkonna territooriumil.

Kandidaadilt, kus ta ka ei elaks, nõutakse kirjalikku avaldust tema nõusoleku kohta kandideerida antud valimisringkonnas teda ülesseadnud organisatsiooni poolt.

41. Küsimus: Kas võib määrata rahvakohtuniku või rahvakaasistuja kandidaati töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee volinikuks selle ringkonna valimispunkti või häältelugemise komisjoni koosseisu, kus ta kandideerib?

Vastus: Ei või. Ei tohi lubada, et kandidaat võtaks osa tema poolt antud häälte lugemisest selles ringkonnas, kus ta kandideerib.

42. Küsimus: Kuidas toimub rahvakohtunike ja rahvakaasistujate kandidaatide registreerimine?

Vastus: Vastavalt «Valimiste määrustikule» mitte hiljem kui 25 päeva enne valimisi on kõik töörahva ühiskondlikud organisatsioonid või ühingud, kes seadsid üles kandidaate rahvakohtunikeks või rahvakaasistujaks, kohustatud neid kandidaate registreerima rajooni või linna töörahva saadikute nõukogu täitevkomitees.

Rajooni või linna töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee on kohustatud registreerima kõiki rahvakohtunike või rahvakaasistujate kandidaate, kes on üles seatud töörahva ühiskondlike organisatsioonide ja ühingute poolt vastavalt Eesti NSV Konstitutsioonile, NSV Liidu, liiduvabariikide ja autonoomsete vabariikide kohtukorralduse seadusele ja «Valimiste määrustikule».

Töörahva ühiskondlik organisatsioon või ühing, kes seadis üles kandidaadi rahvakohtunikuks või rahvakaasistujaks, on kohustatud esitama kandidaadi registreerimiseks rajooni või linna töörahva saadikute nõukogu täitevkomiteele järgmised dokumendid:

a) rahvakohtuniku ja rahvakaasistuja kandidaadi ülesseadnud koosoleku või istungi protokoll, millele on alla kirjutanud juhatuse liikmed, kusjuures on märgitud nende elukohad; protokollis peab olema ära näidatud: kandidaadi üles seadnud organisatsiooni nimetus, koosoleku või istungi koht, aeg ja osavõtjate arv, rahvakohtuniku või rahvakaasistuja kandi-

daadi perekonna-, ees- ja isanimi, tema vanus, elukoht, parteilisus ja tegevusala;

b) rahvakohtuniku või rahvakaasistuja kandidaadi nõusoleku avalduse kandideerimiseks antud valimisringkonnas teda üles seadnud organisatsiooni kandidaadina.

Sellest korrast kinnipidamisel on töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee kohustatud kandidaati registreerima.

Kõik registreeritud kandidaadid kantakse kohustuslikult valimisedelitele.

43. Küsimus: Kas võib ühte ja sama kandidaati esitada kahes või rohkem valimisringkonnas?

Vastus: Ei tohi. Vastava't «Valimiste määrustiku» punkt 29 võib kandidaat kandideerida ainult ühes valimisringkonnas.

44. Küsimus: Missugustel juhtudel võib töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee keelduda kandidaadi registreerimisest?

Vastus: Neil juhtudel, kui kandidaadi esitamisel rikuti korda, milline on kehtestatud «Valimiste määrustikuga», näiteks kui esitatud kandidaat pole veel 23 aastane või andis juba nõusoleku kandideerida teises valimisringkonnas jne.

45. Küsimus: Kas võib edasi kaevata töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee keeldumise peale registreerida rahvakohtuniku või rahvakaasistuja kandidaati?

Vastus: Rajooni või linna töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee keeldumise peale registreerida rahvakohtuniku või rahvakaasistuja kandidaati võib edasi kaevata kahe päeva jooksul Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumile, kelle otsus on lõplik.

46. Küsimus: Milline on andmete avaldamise kord registreeritud kandidaadi ja organisatsiooni kohta, kes esitas kandidaadi?

Vastus: Iga registreeritud rahvakohtuniku või rahvakaasistuja kandidaadi perekonna-, ees- ja isanimi, vanus, tegevusala, parteilisus ja kandidaadi üles seadnud ühiskondliku organisatsiooni nimetus, avaldatakse rajooni või linna töö-

rahva saadikute nõukogu täitevkomitee poolt hiljemalt 20 päeva enne valimisi.

47. Küsimus: Mis on valimisedel?

Vastus: Valimisedeliks nimetatakse kehtestatud vormi kohaselt trükitud lehte, millel on märgitud rahvakohtunike või rahvakaasistujate kandidaatide perekonnanimed ja näidatud, kelle poolt nad on üles seatud.

Valimisedelid trükitakse eraldi rahvakohtunike valimiseks ja eraldi rahvakaasistujate valimiseks igas ringkonnas.

Valimisedelid trükitakse vastava valimisringkonna elanikkonna keeltes ja koguses, mis kindlustab kõikide valijate varustamise nendega.

48. Küsimus: Millal ja kus saavad valijad valimisedelid?

Vastus: Valijad saavad valimisedelid valimiste päeval valimispunktides, kuhu valimisedelid peavad olema laiali saadetud rajooni või linna töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee poolt hiljemalt 10 päeva enne valimisi.

49. Küsimus: Kuidas kindlustatakse takistamata agitatsiooni õigus kandidaadi eest?

Vastus: «Valimiste määrustikus» on öeldud: «Igale rajooni või linna töörahva saadikute nõukogu täitevkomitees registreeritud kandidaadi üles seadnud organisatsioonile, samuti igale kodanikule kindlustatakse õigus takistamata agiteerida selle kandidaadi poolt koosolekuil, ajakirjanduses ja teiste vahenditega, vastavalt Eesti NSV Konstitutsiooni paragrahvile 96.»

Eesti NSV Konstitutsiooni paragrahvis 96 kõneldakse sellest, et vastavalt töörahva huvidele ja sotsialistliku korra kindlustamise eesmärgil on Eesti NSV kodanikele garanteeritud sõnavabadus, trükivabadus, koosolekute ja miitingute vabadus, tänav-rongkäikude ja demonstratsioonide vabadus.

Nõukogude riigis kindlustatakse reaalselt neid kodanikeõigusi sellega, et töörahva ja tema organisatsioonide kättesse antakse trükikojad, paberivarud, ühiskondlikud hooned ja teised vahendid, mis on vajalikud nende õiguste teostamiseks.

Kapitalistlikes maades ei ole töörahval nn. demokraatlikke

vabadusi, sest neil puuduvad materiaalsed vahendid, mis on vajalikud nende vabaduste elluviimiseks tegelikult.

Sotsialistlikus riigis valimiskampaania läbiviimisel on töörahval kõik võimalused takistamatult teostada kõige ulatuslikumat agitatsiooni oma kandidaatide poolt.

VI PEATÜKK

HÄÄLETAMISE KORD

50. Küsimus: Millal ja kuidas algavad valimised?

Vastus: Vastavalt «Valimiste määrustikule» toimuvad valimised ühe päeva kestel, mis on ühine kogu Eesti NSV-le.

Valimiste päeva määrab kindlaks Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidium hiljemalt 45 päeva enne valimisi. Valimised toimuvad puhkepäeval, selleks et neist saaksid osa võtta kõik valijad.

Viimastel päevadel enne valimisi peab rajooni (linna) töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee iga päev valijaile teatavaks tegema valimiste päeva, kasutades selleks kohaliku ajakirjandust, — ringhäälingut, välja pannes vastavaid kuulutusi, plakateid, teatades sellest koosolekul või mõnel muul viisil. Hääletamise päeval peab häälte lugemise komisjon eriti laialdaselt teadustama oma punkti valijaile valimiste aega ja kohta, rakendades selleks isikuid nõukogude, ametiühingute ja komsomoli aktiivist.

Valijate häälte andmine toimub valimiste päeval kella 6 hommikul kella 12 öösel.

Enne seda tundi ei tohi kuulutada häälteandmist lõpetatuks.

Valimiste päeval kell 6 hommikul kontrollib rajooni või linna töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee volinik antud valimispunktis häälte lugemise komisjoni liikmete juuresolekul valimiskaste ja kindlaksmääratud vormi kohaselt koostatud

valijate nimekirja olemasolu, mille järel ta suleb kastid, pitsereib need ja kutsub valijaid hääli andma.

51. Küsimus: Kus ja kuidas toimub häälte andmine?

Vastus: Hääletamine toimub selleks eraldatud ruumides.

Iga valija hääletab isiklikult, ilmudes selleks hääletamisruumi. Valijate häälte andmine toimub valimissedeli valimiskasti laskmise teel.

Valimisruumides eraldatakse valijaile valimissedelite täitmiseks erilised toad või sisustatakse selleks üksikud kabiinid. Nendes tubades või kabiinides on keelatud ajal, mil valijad täidavad valimissedeleid, viibida ükskõik kellel (sealhulgas täitevkomitee volinikul ja häältelugemise komisjoni liikmetel) peale hääletajate.

Valimisruumi ilmunud valija esitab rajooni või linna tööraha saadikute nõukogu täitevkomitee volinikule või häältelugemise komisjoni liikmele kas passi või kolhoosiraamatu või ametiühingupileti või mõne muu isikut tõendava dokumendi ja pärast kontrollimist valijate nimekirja järgi ning märkuse tegemist valijate nimekirja saab valimissedeli rahvakohtuniku valimiseks ja valimissedeli rahvakaasistujate valimiseks.

Valija jätab ruumis, mis on määratud valimissedelite täitmiseks, igale valimissedelile selle rahvakohtuniku ja nende rahvakaasistujate kandidaatide perekonnanimed, kelle poolt ta hääletab, kriipsutades läbi ülejäänud. Selle järel läheb valija valimiskasti juurde ja laseb sellesse valimissedelid.

Peab arvestama, et iga valija saab korraga kaks valimissedelit: ühe rahvakohtuniku valimiseks ja teise rahvakaasistujate valimiseks.

Rahvakaasistujate valimise valimissedelil on märgitud kõigi selles ringkonnas valitavate rahvakaasistujate perekonnanimed. Valija, otsustanud, kelle poolt ta nendest rahvakaasistujate kandidaatidest annab oma hääle, jätab valimissedelile kõigi temale soovitatavate kandidaatide perekonnanimed, kes kuuluvad valimisele selles valimisringkonnas.

52. Küsimus: Kuidas hääletavad isikud, kellel kirjaoskamatus või mõne füüsilise puuduse tõttu ei ole võimalik ise-iseisvalt täita valimissedeleid?

Vastus. Valija, kellel kirjaoskamatus või mõne füüsilise puuduse tõttu ei ole võimalik iseseisvalt täita valimissedeleid, on õigustatud kutsuma ruumi, kus täidetakse valimissedeleid, ükskõik millise valija valimissedelite täitmiseks.

Kui valijal füüsilise puuduse tõttu ei ole võimalik ilma kõrvalabita ilmuda valimispunkti, siis peab temale andma vajalikud transpordivahendid.

Valijate juurde, kellel ei ole võimalik haiguse tõttu isiklikult ilmuda valimispunkti hääletama, saadetakse nende palvel häältelugemise komisjoni liige või selleks volitatud isik väiksemõõdulise valimiskastiga valijalt valimissedelite vastuvõtmiseks kodus.

Häältelugemise komisjonid võivad erandjuhtudel teostada valimissedelite vastuvõtmist üksikute valijate rühmade asukohas, kui need valijad liiklemisolu tõttu ei ole võimelised ilmuma hääletama valimispunkti. Ka sel juhul komandeeritakse valimissedelite vastuvõtmiseks häältelugemise komisjoni liige või selleks eriti volitatud isik väiksemõõdulise valimiskastiga.

53. Küsimus: Kuidas kindlustatakse hääletamise salajasus?

Vastus: Hääletamise salajasus kindlustatakse järgmiselt:

a) Ruumis, kus toimuvad valimised, on valimissedelite täitmiseks omaette, eriline tuba, kus võivad viibida ainult hääletajad.

Kui sellesse tuppa lastakse korraga mitu valijat, siis peavad sinna ehitatud olema kabiinid, vastavalt korraga sisselastavate valijate arvule.

Kabiinis ei tohi olla peale valija kedagi.

b) Valimissedelitel ei ole numbreid ega mingeid muid eraldamismärke ning valija ei anna neile ka oma allkirja.

c) Enne kui lasta valimissedel valimiskasti, murrab valija valimissedeli nii kokku, et keegi ei saa näha, kuidas ta on täidetud.

54. Küsimus: Kas lubatakse valimisruumis häälte andmise ajal valimisagitatsiooni?

Vastus: Valimisagitatsioon valimisruumis ei ole häälte andmise ajal lubatud kogu valimiste päeva kestel, s. o. kella

6-st hommikul kella 12-ni öösel selleks, et keegi ei saaks hääletamise ajal mõjutada valijat.

Sellepärast ei tohi valimiste päeval olla valimisruumis üles seatud plakateid, üleskutseid (läkitusi) jms., mis kutsuvad valijaid üles hääletama selle või teise kandidaadi poolt.

VII PEATÜKK

VALIMISTE TULEMUSTE KINDLAKSTEGEMINE

55. Küsimus: Kuidas toimub häältelugemine valimispunktides?

Vastus: «Valimiste määrustik» määrab sellise häälte lugemise korra, mis kindlustab kõikide valijate poolt antud häälte erapooletu ja täpse arvestuse.

Häälte lugemise kord on järgmine: pärast seda, kui valimispäeval kell 12 öösel rajooni või linna tööraha saadikute nõukogu täitevkomitee volinik kuulutab hääletamise lõppekuks, avab häälte lugemise komisjon valimiskastid.

Avanud kastid, häälte lugemise komisjon võrdleb antud hääletussedelite arvu isikute arvuga, kes said hääletussedeleid valijate nimekirjade järgi, ja kannab selle võrdluse tulemused protokollis.

Rajooni või linna tööraha saadikute nõukogu täitevkomitee volinik koostab rahvakohtunike ja rahvakaasistujate kandidaatide hääletamise protokollis antud valimispunkti kohta. Protokoll kirjutatakse alla voliniku ja häälte lugemise komisjoni kõigi liikmete poolt.

* Valimispunkti hääletamise protokollis peab olema märgitud:

- a) häälte andmise alguse ja lõpu aeg;
- b) valijate üldarv nimekirja järgi;
- c) valijate arv, kes said valimisedelid;
- d) valijate arv, kes võtsid osa hääletamisest;
- e) kehtetuks tunnistatud valimisedelite arv, eraldi rahvakohtuniku valimisel ja eraldi rahvakaasistujate valimisel;

- g) valimisedelite arv, millel on maha kustutatud kõikide kandidaatide perekonnanimed, eraldi rahvakohtuniku valimisel ja eraldi rahvakaasistujate valimisel;
- h) igale rahvakohtuniku ja rahvakaasistuja kandidaadile antud hääle arv.

Valimispunkti hääletamisprotokollile saadab volinik viivitamatult rajooni või linna tööraha saadikute nõukogu täitevkomiteele.

Kõik valimisedelid (eraldi kehtivad ja eraldi kehtetuks tunnistatud), peavad olema kinni pitseeritud ja antud hoiule linnades — linnade tööraha saadikute nõukogude täitevkomiteedele, rajoonilise jaotusega linnades — rajoonide tööraha saadikute nõukogude täitevkomiteedele, maakotades — rajoonide tööraha saadikute nõukogude täitevkomiteedele.

Tööraha saadikute nõukogu täitevkomiteed on kohustatud säilitama valimisedeleid kolm kuud arvates valimispäeva möödumisest.

56. Küsimus: Millistel juhtudel tunnistatakse valimisedelid kehtetuks?

Vastus: «Valimiste määrustiku» paragrahv 50 kohaselt tunnistatakse kehtetuks:

- a) valimisedelid, mis ei vasta kindlaksmääratud näidisele;
- b) valimisedelid rahvakohtuniku valimisteks, millele on hääletamisel jäetud rohkem kui üks kandidaat.

Näidisele mittevastavaid valimisedeleid ei saa tunnistada kehtivaiks, sest vastasel korral oleks hääletamise salajasus rikutud ja peale selle üks ja sama valija võis hääletada mitu korda.

Mis puutub valimisedeleisse rahvakohtunike valimisteks, kus hääletamisel on jäetud rohkem kui üks kandidaat, siis tunnistatakse need kehtetuks seepärast, et kui selles valimisedelis on mitu kandidaati, siis on võimatu kindlaks teha, keda neist soovib valija valida rahvakohtunikuks.

57. Küsimus: Kuidas teostavad hääle lugemist tööraha saadikute nõukogu täitevkomiteede häältelugemise komisjonid?

Vastus: Rajoonide või linnade tööraha saadikute nõukogude täitevkomiteede juures asuvad ringkonna häältelugemise komisjonid teostavad iga rahvakohtuniku ja rahvakaas-

istuja kandidaadi poolt antud hääle lugemist igas valimisringkonnas valimispunktidesse määratud volinike poolt esitatud protokollide alusel.

Häältelugemise ringkonnakomisjon koostab ringkonna rahvakohtunike ja rahvakaasistujate kandidaatide valimise protokoll kolmes eksemplaris. Protokollile kirjutavad alla häältelugemise komisjoni kõik liikmed.

Valimisringkonna häältelugemisprotokollis peab olema märgitud:

- a) valijate üldarv ringkonnas;
- b) valijate arv, kes said valimisedelid;
- c) valijate arv, kes võtsid osa hääletamisest;
- d) kehtetuks tunnistatud valimisedelite arv eraldi rahvakohtuniku valimisel ja eraldi rahvakaasistujate valimisel;
- e) valimisedelite arv, kus on maha kriipsutatud kõikide kandidaatide perekonnanimed, eraldi rahvakohtuniku valimisel ja eraldi rahvakaasistujate valimisel;
- g) igale rahvakohtuniku ja rahvakaasistuja kandidaadile antud hääle arv.

Pärast häältelugemise lõpetamist on rajooni või linna töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee esimees kohustatud saatma iga valimisringkonna hääletamisprotokollist ühe eksemplari Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumile.

Protokoll teine eksemplar saadetakse samaaegselt Eesti NSV Kohtuministeriumile.

Protokoll kolmas eksemplar jääb koos kogu rahvakohtu valimiste asjatoimetusega rajooni või linna töörahva saadikute nõukogu täitevkomiteele.

58. Küsimus: Kuidas kindlustatakse kontroll häältelugemise komisjoni tegevuse üle?

Vastus: Häältelugemise komisjoni tegevuse üle teostab kontrolli avalikkus.

Ruumis, kus toimub valimispunkti, samuti ka ringkonna hääle kokkuvõtmine, on õigus viibida hääle lugemise juures töörahva ühiskondlike organisatsioonide ja ühingute selleks eriti volitatud esindajail ning ajakirjanduse esindajail, kelle perekonnanimed märgitakse tingimata hääletamisprotokollis.

59. Küsimus: Kes rahvakohtuniku või rahvakaasistujate kandidaatidest loetakse valituks?

Vastus: «Valimiste määrustiku» järele loetakse valituks rahvakohtuniku või rahvakaasistuja kandidaat, kes sai absoluutse häälteenamuse, s. o. üle poole kõigist valimisringkonnas antud ja kehtivaks tunnistatud häältest.

Absoluutse häälteenamuse saanud kandidaat loetakse valituks ainult sel juhul, kui valimistest võttis osa mitte vähem kui pool kõigist valijaist, kes on selles ringkonnas hääleõiguslikud.

60. Küsimus: Kes kuulutab välja valimiste tulemused ringkonnas?

Vastus: Pärast iga valimisringkonna hääletamisprotokoll allakirjutamist kuulutab rajooni või linna töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee esimees välja valimiste tulemused ja annab rahvakohtunikuks ja rahvakaasistujateks valituile välja valituks tunnustamise tõendid, samuti annab ka igale rahvakohtunikuks valitule üle antud rahvakohtusse valitud rahvakaasistujate nimekirja, millele on alla kirjutanud töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee esimees ja sekretär.

61. Küsimus: Missugustel juhtudel teostatakse rahvakohtunike kandidaatide järelvalimised?

Vastus: Järelvalimised toimetatakse juhul, kui ükski rahvakohtuniku kandidaatidest valimisringkonnas ei saanud absoluutset häälteenamust.

Sel juhul teatab rajooni või linna töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee sellest viivitamata Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumile ja kuulutab välja järelvalimised nende kahe kandidaadi suhtes, kes said kõige suurema arvu hääli. Järelvalimiste päev ei või olla hiljem kui kaks nädalat pärast valimiste esimest vooru.

62. Küsimus: Missugustel juhtudel teostatakse rahvakaasistujate kandidaatide järelvalimisi?

Vastus: Kui absoluutse häälteenamuse saanud rahvakaasistujate kandidaatide arv on väiksem valimisele kuuluvate rahvakaasistujate kindlaksmääratud arvust, teatab rajooni või linna töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee viivitamata sellest Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumile.

Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidium teeb korralduse kas järelvalimiste määramiseks või antud valimisringkonnas rahvakaasistujate arvu vastavaks vähendamiseks.

Järelvalimised, kui nad tunnistatakse vajalikuks, määratakse mitte hiljemaks kui kaaks nädalat pärast valimiste esimest vooru. Järelvalimistele pannakse vajalik arv rahvakaasistujate kandidaate, kes said valimiste esimeses voorus kõige rohkem hääli.

63. Küsimus: Millistel juhtudel teostatakse uued valimised?

Vastus: «Valimiste määrustiku» järele teostatakse uued valimised, kui valimisringkonnas antud häälte arv moodustab vähem kui poole valijate arvust, kellel on õigus hääletada selles ringkonnas. Rajooni või linna töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee teatab sellest viivitamata Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumile ja määrab uued valimised mitte hiljem kui kahe nädala jooksul pärast esimesi valimisi.

Rahvakohtunike ja rahvakaasistujate kandidaatide järelvalimine, samuti kui uued valimised kehtetuks tunnistatud valimiste asemel — toimuvad esimesteks valimisteks koostatud valijate nimekirjade järgi ja täielikus kooskõlas «Valimiste määrustikuga».

64. Küsimus: Kuidas toimida, kui valitud rahvakohtunik lahkub enne oma volituste lõppemist?

Vastus: Rahvakohtuniku lahkumise puhul enne tähtaega (valijate poolt tagasikutsumine, surm, pikaajaline haigus jne.) organiseeritakse rahvakohtuniku uued valimised hiljemalt kahe kuu jooksul arvates rahvakohtuniku lahkumise päevast.

Uued valimised organiseeritakse Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi poolt.

65. Küsimus: Millistel juhtudel organiseeritakse täiendavad rahvakaasistujate valimised?

Vastus: Kui rahvakaasistujate tunduva arvu lahkumisega rahvakaasistujate olemasolev arv ei ole küllaldane antud rahvakohtu normaalseks tööks, organiseeritakse rahvakaasistujate täiendavad valimised.

66. Küsimus: Kuidas kaitseb seadus nõukogude kodanike valimisõigusi?

Vastus: Seadus näeb ette karmi karistuse neile, kes takistavad Eesti NSV kodanikku teostamast oma valimisõigust, samuti ka neile, kes püüavad võltsida hääletamistagajärgi.

«Valimiste määrustiku» punkt 67 öeldakse: «Igaühte, kes vägivalda, pettuse, ähvarduse või äraostmise teel takistab Eesti NSV kodanikku teostamast oma õigusi valida ja olla valitav rahvakohtunikuks ja rahvakaasistujaks, karistatakse vabaduskaotusega kuni kahe aastani.»

«Valimiste määrustiku» punkt 68 öeldakse: «Ametiisikut, kes pani toime rahvakohtute valimisel valimisdokumentide võltsimise või teadlikult ebaõige häälte kokkuvõtmise, karistatakse vabaduskaotusega kuni kolme aastani.»

Kodanlikes riikides kaasuvad valimistega kõige küünilised kriminaalkuriteod selleks, et läbi pressida valitsevatele klassidele sobivaid kandidaate. Seal jäävad need kuriteod karistamata.

«Meil toimuvad valimised tööliste, talupoegade ja haritlaste koostöö olukorras, nende vastastikuse usalduse, ütleksin, vastastikuse sõpruse olukorras, sest meil ei ole kapitaliste, ei ole mõisnikke, ei ole ekspluateerimist ja pole ka õieti ütelda kedagi, kes rahvale survet avaldaks, et moonutada tema tahet.

Seepärast ongi meie valimised ainsad tõeliselt vabad ja tõeliselt demokraatlikud valimised maailmas.»¹

Õeldu kehtib täielikult ka rahvakohtute valimiste kohta, mida teostatakse suure Stalinliku Konstitutsiooni alusel.

Rahvakohtute valimiste läbiviimine tugevdab veelgi enam sotsialistlikku seaduslikkust meie riigis.

Valimiskampaania tulemusena valitakse rahvakohtutesse väarikad inimesed, kes on ustavad Lenini-Stalini üritusele, meie suurele kodumaale, meie nõukogude rahvale.

¹ J. V. Stalin, «Moskva linna Stalini valimisringkonna valijate valimiseelisel koosolekul 11. detsembril 1937. a. peetud kõne», Eesti Riiklik Kirjastus, 1950, lk. 5.

SISUKORD

I peatükk.	Valimissüsteem	3
II peatükk.	Valijate nimekirjad	12
III peatükk.	Valimisringkonnad ja valimispunktid rahvakohtute valimistel	17
IV peatükk.	Valimiste organiseerimine	21
V peatükk.	Rahvakohtunike ja rahvakaasistujate kandidaatide ülesseadmise kord	23
VI peatükk.	Hääletamise kord	28
VII peatükk.	Valimiste tulemuste kindlakstegemine	32

Vastutav toimetaja V. Tomberg.

Tehniline toimetaja K. Einberg.

Ladumisele antud 30. X 1951.

Trükkimisele antud 2. XI 1951.

Trükiarv 15 000. Paber 56×79, 1/16.

Trükipoognaid 2,5. Formaadile

60×92 kohaldatud trükipoognaid 2.

Arvutuspoognaid 1,74. MB-13838.

Trükikoda „Kommunist“, Tallinn,

Pikk tn. 2. Tellimise nr. 5072.

На эстонском языке.

П. И. Кудрявцев

Положение о выборах Народных
Судов Эстонской ССР

(В вопросах и ответах).

Ннд 60 коп.

60 kop.

A-19208

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00448148 9